

Oikeuskäytäntöä omaishoidon tuesta

[Omaishoidontuen jakamisen priorisointi](#)
[Omaishoidon tuen myöntämisedellytykset](#)
[Omaishoitajan vapaan järjestäminen](#)
[Hoidettavan iän vaikutus](#)
[Hakijan varallisuuden vaikutus](#)
[Omaishoidon palkkion suhde muihin etuuksiin](#)
[Omaishoidon tuki ja henkilökohtainen apu](#)
[Omaishoidon tuen pienentäminen](#)
[Omaishoidon tuen lakkauttaminen](#)

Omaishoidon tuella tarkoitetaan omaishoidon tuesta annetun lain **1** mukaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotioloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla.

Omaishoidon tuella tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu hoidettavalle annettavista tarvittavista palveluista sekä omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista.

Omaishoidontuen jakamisen priorisointi

EOA 29.12.2006 Dnro 3461/4/05

Eduskunnan oikeusasiamies totesi mm., että omaishoidon tuki on määrärahasidonnainen palvelu, jonka järjestämisestä vastaa kunta ja jonka myöntäminen perustuu kunnan harkintaan. Kunnan toimielin vahvistaa edelleen omaishoidon tuen myöntämisperusteet kunnassa säännösten sallimissa rajoissa.

Oikeusasiamies totesi lisäksi, että omaishoidon tuki on lakisääteinen sosiaalipalvelu, jonka järjestämisestä kunnan tulee huolehtia kunnan talousarviossa omaishoidon tukeen varattujen määrärahojen puitteissa. Tämä saattaa oikeusasiamiehen käsityksen mukaan merkitä sitä, että kaikki lain edellytykset täyttävät hakijat eivät tosiasiassa saa omaishoidon tukea.

Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kuntien on katsottu voivan priorisoida sitä, kenelle omaishoidon tukea myönnetään, mikäli määrärahat eivät riitä tuen myöntämiseen kaikille hakijoille. Yksilöpäätöksiä tehtäessä kunnan harkintaa määrärahojen suuntaamisessa sitovat yleisestä järjestämisvelvollisuudesta annetun säännökset ja niiden tulkinnassa huomioon otettavat oikeusperiaatteet.

Hämeenlinnan HAO 30.5.2008 nro 08/0342/4

Tapauksessa hallinto-oikeus kumosi viranhaltijan päätöksen ja palautti asian toimielimelle uudelleen käsiteltäväksi. Tapauksessa viranhaltija ja toimielin oli hylännyt omaishoidon tukea koskevan hakemuksen koska hakijan hoitoisuus ei täyttänyt kunnan omaishoidon tuen myöntämiseen vahvistamia perusteita.

Hallinto-oikeus katsoi, että toimielimen vahvistamat omaishoidon tuen myöntämisperusteet täydensivät lain säännöksiä ja olivat soveltamisapuvälineenä tilanteessa, jossa kaikille lain

asettamat edellytykset täyttävälle henkilölle ei voitu määrärahojen vähäisyydestä johtuen myöntää omaishoidon tukea.

Hallinto-oikeus totesi kuitenkin, että viranhaltijan tai toimielimen päätöspäätöseluissa ei ollut viitattu käytettävissä olevien määrärahojen riittämättömyyteen ja hakijoiden keskinäiseen vertailuun tällä perusteella. Hallinto-oikeus katsoi, että toimielin ei voinut hylätä hakijan hakemusta käyttämillään perusteilla.

Omaishoidon tuen myöntämisedellytykset

Omaishoidon tukea voidaan myöntää omaishoitolain 3 §:n mukaan, jos henkilö alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi tarvitsee kotioloissa hoitoa tai muuta huolenpitoa.

Hämeenlinnan HAO 30.5.2008 nro 08/0341/4

Hallinto-oikeus katsoi, että sosiaalilautakunnan tulee aina tuesta päättäessään tutkia, täyttääkö hoidettava laissa säädetyt edellytykset tuen saamiselle ja onko hänen avun ja hoidon tarpeensa kokonaisuutena arvioiden ja muihin hakijoihin verrattuna sellainen, että hänelle määrärahojen puitteissa voidaan tuki myöntää.

Hallinto-oikeus katsoi edelleen, että hylätessään hakijan hakemuksen viranhaltijan ja lautakunnan päätöspäätöseluissa ei oltu viitattu käytettävissä olevien määrärahojen riittämättömyyteen ja hakijoiden keskinäiseen vertailuun tällä perusteella.

Helsingin HAO 31.1.2007 nro 07/0133/6

Tapauksessa viranhaltija oli hylännyt hakemuksen omaishoidon tuesta, koska omaishoidon tuen myöntämisen tulee pohjautua hoidon vaativuuteen ja sitovuuteen. Säännöllinen kahden viikon intervallihoito kuukaudessa vapautti päätöksen perustelujen mukaan hoitajan sitovasta hoitotyöstä.

Tapauksessa hoidettava oli kaksi viikkoa Kaunialan sotainvalidien kuntoutuksessa maaliskuu-, touko-, kesä-, marras- ja joulukuussa. Intervallihoidossa henkilö ei ollut huhti-, heinä-, syys- ja lokakuussa. Hallinto-oikeus katsoi, että kunta ei ollut voinut poistaa omaishoidon tukea niiden kuukausien osalta, jolloin henkilö ei ollut Kaunialan sotavammassa sairaalassa kuntoutuksessa. Henkilölle tuli suorittaa omaishoidon tukea vuonna 2006 huhti-, heinä-, elo- ja lokakuulta.

Helsingin HAO 14.4.2008 Nro 08/0247/4

Tapauksessa lapsi oli kaupungin järjestämässä maksuttomassa iltapäivähoidossa. Omaishoidon tukea koskeva hakemus oli hylätty sillä perusteella, että lapsi sai iltapäivähoitoa. Hallinto-oikeus katsoi, että omaishoidon tukeen kuuluu aina rahana maksettava palkkio.

Kunnallinen kotipalvelu ja muut vastaavat palvelut voivat vähentää omaishoidon tarvetta siten, että runsaasti palveluita saavan kohdalla palkkio on alempi kuin hoitoisuudeltaan samanlaisella, mutta kokonaan omaishoitajan hoidon varassa olevalla henkilöllä.

Omaishoidon palkkiota ei voida evätä yksinomaan sillä perusteella, että henkilö saa omaishoitajan työtä tukevia palveluita, ellei kyse ole laitoshoidosta.

Helsingin HAO 30.1.2007 nro 07/0110/6

Tapauksessa viranhaltija oli hylännyt omaishoidon tukea koskevan hakemuksen, koska hoitajan antama hoito ei kyseisessä tapauksessa ollut riittävää. Hoidettava oli dementoivaa sairautta sairastava, muistamaton, sekava vanhus joka asui yksin.

Hoidettava tarvitsi runsaasti päivittäistä hoitoa ja huolenpitoa. Hoitajaksi ehdotettu lähiomainen oli kokopäivätyössä, eikä näin ollen pystynyt huolehtimaan hoidettavan päivittäisistä tarpeista kuin työajan jälkeen kerran päivässä.

Hallinto-oikeus hylkäsi asiasta tehdyn valituksen ja totesi, että hoitajan antamaa hoitoa ja apua ei voitu pitää hoidettavan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kannalta riittävänä. Hallinto-oikeus totesi että jaosto oli voinut hylätä hakemuksen.

Hämeenlinnan HAO 2.2.2007 Nro 07/0070/4

Hallinto-oikeus katsoi, että omaishoidon tuesta annetussa laissa ei hoidon sitovuuden ja vaativuuden osalta ole asetettu hoidettavan tai hoitajan poissaoloon liittyviä aikarajoja. Hallinto-oikeus katsoi, että sosiaalilautakunta ei ollut voinut hylätä omaishoidontukihakemusta sillä perusteella, että omaishoitaja oli osan päivästä työssä kodin ulkopuolella.

Hallinto-oikeus antoi merkitystä myös paitsi hoidettavan kodin ulkopuolisille hoitoajoinne myös sille, kuinka paljon henkilö tarvitsi hoitoa ja huolenpitoa. Hoitopalkkiota ei voida alentaa tai hakemusta hylätä yksinomaan sen johdosta, että hoitaja ei osallistu kokoaikaisesti hoidettavan hoitoon. Tällöin tulee selvittää ne syyt, jotka mahdollistavat esimerkiksi hoitajan työssäolon ja se, miten hoitajan poissaolo vaikuttaa annettavaan hoitoon.

Helsingin HAO 31.12.2007 nro 07/1511/6

Tapauksessa hakemus omaishoidon tuesta oli hylätty hoitajan oman sairauden johdosta. Hallinto-oikeus katsoi, että lääkärinlausunnoista ja toimintakykyselvityksestä ilmeni, että hoitajan terveydentila ja hänen toimintakykynsä eivät vastanneet omaishoidon asettamia vaatimuksia omaishoidon tuesta annetun lain 3 §:n 3 kohdan mukaisesti. Näin ollen omaishoidon tukea koskeva hakemus voitiin hylätä.

Omaishoidon tukea ei voida myöntää silloin, jos hoitajan terveys ja toimintakyky eivät vastaa omaishoidon asettamia vaatimuksia.

Helsingin HAO 30.3.2007 nro 07/04/08/6

Tapauksessa viranhaltija oli hylännyt hakemuksen, koska omaishoidon tuen myöntämisperusteet eivät täyttyneet. Viranhaltija oli katsonut, että hoitajan tulee olla elämäntilanteensa, terveytensä ja ikänsä puolesta soveltuva omaishoitajaksi. Hänen tuli kantamaan vastuu hoidon järjestelyistä ja hoidoista.

Tapauksessa hoidettavan oli saatava ensisijaisesti asianmukaista hoitoa alkoholiongelmaansa. Hallinto-oikeus hylkäsi hakemuksen ja katsoi, että hoitajan terveyden ja toimintakyvyn ei ole katsottavan vastaavan omaishoidon tuesta annetun lain 3 §:n 3 kohdan tarkoittamalla tavalla omaishoidon asettamia vaatimuksia. Hallinto-oikeus katsoi, että ehdotettu hoitaja ei soveltunut omaishoitajan työhön.

Helsingin HAO 2.9.2009 nro 09/0826/6

Viranhaltija oli hylännyt omaishoidon tukea hakevan henkilön hakemuksen koska hänen hoitajaksi nimetty henkilö tarvitsi myös apua päivittäisten asioiden hoitamisessa. Sekä hoidettava että omaishoitajaksi ehdotettu henkilö olivat syntyneet 1920-luvulla.

Hallinto-oikeus katsoi, kun otettiin huomioon hoidettavan sairauksista johtuva hoidon tarve ja hoitajan korkea ikä sekä hänen terveydentilastaan ja toimintakyvystään saatu selvitys, että hoitajaksi ehdotetun terveys ja toimintakyky ei vastannut omaishoidon tuelle asetettuja vaatimuksia.

Omaishoitajan vapaan järjestäminen

Uudenmaan LO 7.12.1995 T 1846/6

Asiakkaalle tehdyssä omaishoidon tukipäätöksessä todettiin, että suunnitelma vapaan järjestämisestä tehdään raha- ja henkilökuntaresurssien mukaan. Lääninoikeus katsoi, että hoitajalle järjestettävästä vapaasta ei ollut sovittu, kuten omaishoidon tuesta annetun asetuksen 1 ja 5 §:ssä edellytetään. Lääninoikeus kumosi ja palautti asian uudestaan sosiaalilautakunnan käsiteltäväksi.

Helsingin HAO 25.4.2008 nro 08/0500/6

Tapauksessa omaishoitajalle oli järjestetty lain 4 §:n 1 momentin tarkoittamat lakisääteiset vapaat siten, että hänen hoidettavana olevalle lapselle oli järjestetty hoitoa kolme kertaa kuusi tuntia eli 18 tuntia kuukaudessa siten, että lomitusta voitoin käyttää kolmena päivänä kuukaudessa.

Hallinto-oikeus ratkaisi asian hallintoriita-asiana ja katsoi, että omaishoitajalla oli oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän oli yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu lapsensa hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin.

Hallinto-oikeus totesi, että kaupungin oli huolehdittava hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan lakisääteisen vapaan ajaksi. Hallinto-oikeus katsoi johtopäätöksensä, että kaupunki ei ollut järjestänyt mahdollisuutta hoidettavana olevalle lapselle kokopäiväiseen hoitoon, hoitajalle kuuluvien vapaapäivien ajaksi, ja katsoi, ettei kaupunki ollut omaishoitolain 4 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla huolehtinut hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan vapaan aikana.

KHO 5.5.2009 T 1195

Korkein hallinto-oikeus pysytti hallinto-oikeuden ratkaisun jossa hallinto-oikeus oli katsonut, että kun kunta oli päättänyt järjestää omaishoitajan lakisääteiset vapaapäivät omaishoitajan valinnan mukaan palvelusetelillä kotipalveluna 2 x 6 tuntia /kuukaudessa yksityiseltä palveluntuottajalta hankittuna tai siten, että hoidettava olisi siirtynyt kunnan omiin hoitoyksiköihin omaishoitajan vapaan ajaksi.

Hallinto-oikeus oli katsonut, että kunta voi määrätä lakisääteisen vapaan järjestämisestä. Asiassa vaikeavammaisen henkilö ei ollut osoittanut, ettei hänen hoitoaan olisi järjestetty omaishoidon tuesta annetun lain 4 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tarkoituksen mukaisella tavalla hoitajan vapaan ajaksi kun otettiin huomioon vaikeavammaisen henkilön sairaudet.

Asiassa ei ollut riittävästi ilmennyt, että vaikeavammaisen henkilö ei olisi voinut terveydentilansa vuoksi tarvittaessa olla omaishoitajan vapaan aikana kunnan järjestämässä hoitopaikassa.

Helsingin HAO 5.11.2007 nro 071271/6

Tapauksessa omaishoitaja vaati lakisääteisten vapaapäivien aikaiseksi hoitopaikaksi nimeämäänsä palvelukeskusta. Tapauksessa kunta oli kilpailuttanut muita palveluntuottajia, jotka järjestivät hoitoa omaishoitajien vapaan aikana.

Hallinto-oikeus totesi, että kunta on voinut omaishoitolain sekä omien toimintaohjeidensa puitteissa määrätä lakisääteisen vapaan järjestämisestä. Hallinto-oikeus kiinnitti huomiota siihen, että hoidettava tai omaishoitaja ei ollut osoittanut, ettei hoidettavan hoito olisi järjestetty omaishoidon tuesta annetun lain 4 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tarkoituksenmukaisella tavalla hoitajan vapaan ajaksi.

Asiassa ei ollut myöskään riittävästi ilmennyt, että hoidettava ei voisi terveydentilansa vuoksi tarvittaessa olla omaishoitajan vapaan aikana kaupungin järjestämissä hoitopaikoissa.

Hoidettavalla tai omaishoitajalla ei ole oikeutta vaatia esimerkiksi maksusitoumusta johonkin tiettyyn omaishoitajan hoitoa korvaavaan paikkaan omaishoitajan loman ajaksi.

EOA 31.3.2006 Dnro 1922/4/04

Tapauksessa oli kysymys maksusitoumuksen antamisesta yksityiseen palvelutaloon. Oikeusasiamies totesi, että sosiaalihuoltolain säännöksistä palveluiden järjestämisestä ei seuraa asiakkaalle oikeutta päättää omasta hoitopaikastaan, joskin asiakkaan tai hänen omaistensa toivomukset tulee sosiaalihuollon asiakaslain mukaan ottaa huomioon. Kunnan velvollisuus järjestää sosiaalipalveluja ei siis merkitse sitä, että palvelua olisi tarjottava tietyssä asiakkaan toivomassa palveluja tuottavassa yksikössä.

KHO 17.3.2005 T 572

Tapauksessa sosiaalilautakunta oli vahvistanut omahoidon tuen myöntämisperusteet ja hoitajien vapaa oli päätetty korvata kaikille tuen saajille rahakorvauksena minkä suuruus oli tuen saajaa kohden 1 500 markkaa vuodessa.

KHO katsoi, että sosiaalilautakunta ei ollut järjestänyt omaishoitajalle mahdollisuutta pitää vapaata laissa säädetyllä tavalla päättäessään maksaa omaishoitajana toimivalle henkilölle loman järjestämisen asemasta lisäpalkkiona 1 500 markkaa vuodessa käytettäväksi hoidettavan hoidon järjestämiseen hoitajan vapaan aikana. KHO katsoi siis, että kyseisellä 1 500 markalla ei tosiasiaassa pystynyt vapaata järjestämään.

Tapaukseen liittyy myös oikeusasiamiehen ratkaisu (EOA 26.1.2005 Dnro 233/4/03), jossa oikeusasiamies katsoi, että sellainen menettely, jossa lakisääteinen vapaa korvataan rahalla ilman mahdollisuutta omaishoitajan antamaa hoitoa korvaaviin palveluihin, on omaishoidon tukea koskevien säännösten vastaista.

Tähän oikeusasiamiehen ratkaisuun vaikutti hänen saamansa tieto siitä, että omaishoitajilla kunnassa olisi ollut halutessaan mahdollisuus saada hoidettavalle hoitopaikka kunnan järjestämänä kyseisen lisäpalkkion vaihtoehtona. Lähtökohdana on pidettävä sitä, että vapaata ei korvata rahana.

Vapaan pitäminen on omaishoitajan työn kannalta, erityisesti hänen jaksamisensa tukemiseksi ensiarvoisen tärkeää.

Oulun HAO 14.3.2008 nro 08/0116/2

Tapauksessa omaishoitajalta oli jäänyt pitämättä yhteensä 17 vapaapäivää. Omaishoitaja oli vaatinut kaupungilta korvauksena menetetyistä vapaapäivistä 100 euroa päivältä. Kaupunki oli kieltäytynyt suorituksesta. Hallinto-oikeus käsitteli asian hallintoriita-asiana ja velvoitti kaupungin maksamaan omaishoitajalle korvauksena menetetyistä vapaapäivistä 17 päivän osuutta kuukauden hoitopalkkiosta vastaavan määrän.

Joissain tilanteissa saattaa syntyä tilanne, jossa vapaata ei voida enää pitää, esimerkiksi silloin, kun omaishoidon tuen maksaminen on lakannut hoidettavan siirtyessä pysyvään laitoshoitoon. Tällöin kertyneet vapaat on maksettava omaishoitajalle rahana.

Hoidettavan iän vaikutus

Kouvolan HAO 30.9.2008 Nro 08/0490/2

Tapauksessa kunta oli yleisohjeellaan määritellyt, että alle 3-vuotiaalle ei myönnetä omaishoidon tukea, vaan asiakas ohjataan kotihoidon tuen piiriin. Hallinto-oikeus katsoi, että omaishoidon tuesta annetussa laissa ei aseteta mitään ikärajoituksia hoidettavana olevan henkilön suhteen.

Hallinto-oikeus viittasi perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuusperiaatteeseen ja katsoi, että kunta ei ollut voinut asettaa omaishoidon tuesta annettuun lakiin perustuvan omaishoidon tuen saamiselle hoidettavana lapsen ikään kohdistuvaa ehtoa siitä, että lapsen pitää olla vähintään tietyn ikäinen ja asettaa kuntalaisia siten eriarvoiseen asemaan.

Hakijan varallisuuden vaikutus

Omaishoidon tuen saamiseen ei yleensä vaikuta henkilön (hoidettavan tai hoitajan) varallisuus. Silloin, kun kysymys on niukkojen määrärahojen kohentamisesta, voitaneen hakijan varallisuus tässä kohdentamisessa kuitenkin ottaa huomioon.

Turun ja Porin LO 6.6.1995 TR 299/2

Lääninoikeus totesi, että sosiaalilautakunta oli todennut hakijan täyttävät sosiaalihuoltolaissa omaishoidon tuen saamiselle säädetyt edellytykset. Koska sosiaalilautakunnan käytössä olevien määrärahojen rajoissa tukea ei kuitenkaan voitu maksaa kaikille sen tarpeessa oleville, sosiaalilautakunta oli hylännyt hakijan hakemuksen omaishoidon tuesta hakijan perheen tulojen määrän perusteella.

Sosiaalilautakunta oli lisäksi ottanut päätöksessään huomioon sen, että hakijalla ei ollut ehdotonta oikeutta omaishoidon tuen saamiseen. Lääninoikeus katsoi, että sosiaalilautakunnalla oli ollut oikeus ottaa hakijan perheen tulot huomioon päättäessään omaishoidon tukena maksettavan hoitopalkkion myöntämisestä.

Sosiaalilautakunta oli näin ollen voinut varata omaishoidon tukeen tarkoitettut määrärahat hakijan perhettä pienempituloisille ja siten enemmän rahana maksettavan omaishoidon tuen tarpeessa oleville.

Lääninoikeus katsoi lisäksi, että sosiaalilautakunnan päätös oli tehty kunnalle asiassa kuuluvan harkintavallan rajoissa, eikä sillä hakijan osalta ollut loukattu kuntalaisten yhdenvertaisuusperiaatetta.

Omaishoidon palkkion suhde muihin etuuksiin

Omaishoidon tukea – siitä maksettavaa palkkiota – ei voi sovittaa yhteen muihin sosiaaliturvaetuuksiin. Yhteensovituskielto merkitsee myös sitä, ettei esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen maksamien erityishoitotukien saaminen estä omaishoidon tuen myöntämistä ja palkkion maksamista.

AOA 30.8.1995 Dnro 1380/4/94

Tapauksessa oli kysymys siitä, että sosiaali- ja terveyslautakunnan vahvistamissa omaishoitoa koskevissa ohjeissa oli todettu, että mikäli asiakas saa Kansaneläkelaitoksen maksamaa eläkkeensaajan hoitotukea, vammaistukea tai lapsen hoitotukea tarvitsemansa toisen henkilön antaman avun ja hoidon perusteella, tehdään yhteensovitus omaishoidon tuessa ohjeistossa tarkemmin ilmenevällä tavalla.

Apulaisoikeusasiamies totesi päätöksessään, että omaishoidon tukea koskevista säädöksistä ei löydy tukea tulkinnalle, jolla omaishoitajan palkkio voitaisiin yhteen sovittaa hoidettavalle mahdollisesti maksettavien muiden etuuksien kanssa.

Apulaisoikeusasiamies totesi, että koska omaishoidon tuen palkkio maksetaan sopimuksen perusteella hoitajalle, on yhteensovitusta pidettävä lainsäätäjän tarkoituksen vastaisena. Hoitopalkkion ja hoitotuen yhteen sovittaminen heikentää omaishoitajien eläketurvaa, joten menettely ei tästäkään syystä ole perusteltua.

EOA 14.12.2007 Dnro 932/4/06

Oikeusasiamies totesi, että omaishoidon tuki on lakisääteinen sosiaalipalvelu, jonka järjestämisestä kunnan tulee huolehtia kunnan talousarviossa omaishoidon tukeen varattujen määrärahojen puitteissa. Tämä saattaa merkitä sitä, että kaikki lain edellytykset täyttävät hakijat eivät tosiasiaa saa omaishoidon tukea.

Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan, kuntien on katsottu voivan priorisoida sitä, kenelle omaishoidon tuki myönnetään, mikäli määrärahat eivät riitä tuen myöntämiseen kaikille hakijoille. Yksilöpäätöksiä tehtäessä kunnan harkintaa määrärahojen suuntaamisessa sitovat yleisestä järjestämisvelvollisuudesta annetut säännökset ja niiden tulkinnassa huomioon otettavat oikeusperiaatteet.

Oikeusasiamiehen näkemyksen mukaan, omaishoitolaista tai sen esitöistä ei kuitenkaan saa tukea sellaiselle tulkinnalle, että omaishoitajalle annettava hoitopalkkio voitaisiin yhteen sovittaa esimerkiksi hoidettavalle liikennevakuutuksen perusteella maksettavan hoitotuen kanssa.

Oikeusasiamies perusteli kantaansa sillä, että hoitopalkkio maksetaan omaishoitajalle hänen hoidettavalle antamastaan hoidosta, jota hän on kunnan kanssa tekemällään omaishoitosopimuksella sitoutunut antamaan, kun taas hoitotuki maksetaan hoidettavalle määritetyn vamman laadun ja siitä aiheutuneen avuntarpeen mukaan.

Koska omaishoitajalle annettavan hoitopalkkion määrä vaikuttaa omaishoitajan eläketurvaan, se ei saisikaan olla riippuvainen, oikeusasiamiehen käsityksen mukaan, esimerkiksi hoidettavalle maksettavasta hoitotuesta.

Oikeusasiamies totesi vielä, että vaikka omaishoitolaki ei siis sisällä nimenomaista säännöstä siitä, miten omaishoidon tukea saavan henkilön sosiaaliturvaetuudet ja vakuutuskorvaukset vaikuttavat omaishoidon tuen hoitopalkkion suuruuteen, hän katsoi, että omaishoitolain säännösten vastaisena on pidettävä kaupungin omaishoidon tuen myöntämisperusteita koskevaa ohjetta siltä osin, kuin siinä todettiin, että omaishoidon tuen palkkiota ei myönnetä henkilöille, jotka saavat tapaturma- tai liikennevakuutuksen kautta hoitotukea tai kodinhoitokustannusten korvausta.

Kunta ei voi yleisohjeellaan asettaa omaishoidon tuen saamisen ehdoksi ja järjestämisen edellytykseksi ensisijaisten (lähinnä Kansaneläkelaitos-etuuksien) maksamista.

EOA 29.12.2006 Dnro 3461/4/05

Tapauksessa oli kysymys kaupungin vahvistamista omaishoidon tuen myöntämistä koskevista ohjeista siltä osin, kuin niiden mukaan omaishoitopalkkion saamisen edellytyksenä oli, että hakija saa Kansaneläkelaitoksen myöntämää eläkkeensaajien hoitotukea, eläkkeensaajan erityishoitotukea tai lapsen erityishoitotukea.

Oikeusasiamies totesi, että omaishoidon tuki säilyi omaishoidon tukea koskevan lainsäädännön tultua voimaan 1.1.2006 määrärahasidonnaisena palveluna, jonka järjestämisestä vastaa kunta ja jonka myöntäminen perustuu kunnan harkintaan. Kunnan toimielin vahvistaa edelleen omaishoidon tuen myöntämisperusteet kunnassa säännösten sallimissa rajoissa.

Oikeusasiamies totesi, että omaishoidon tukeen sisältyy aina rahana suoritettava hoitopalkkio. Omaishoitolain hoitopalkkiota koskevan 5 §:n mukaan palkkion taso määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan.

Oikeusasiamies totesi, että kunnan omaishoidon tuen myöntämistä koskeva ohje oli ristiriidassa omaishoidon tukea koskevien säännösten kanssa siltä osin, kun omaishoidon tuen hoitopalkkion saamisen edellytyksenä oli, että hakija sai Kansaneläkelaitoksen myöntämää ohjeessa mainittua tukea.

Kunta oli kuitenkin korjannut ohjetta poistamalla tuen saamisen edellytyksenä olleen ensisijaisen etuuden maksamista koskevan maininnan. Oikeusasiamies katsoi, että asia oli korjaantunut.

Hämeenlinnan HAO 29.1.2007 Nro 07/0059/4

Hallinto-oikeus katsoi, että tapaturmavakuutuslain mukaisen haittalisän eikä minkään muunkaan taloudellisen tuen tai edun saaminen ole este omaishoidon tuen myöntämiselle.

Omaishoidon tuki ja henkilökohtainen apu

Omaishoidon tuen saaminen ei estä henkilökohtaisen avustajapäätöksen tekemistä.

Henkilökohtainen avustajapäätös on mahdollista tehdä tilanteessa, jossa henkilökohtaista avustajaa haetaan kodin ulkopuolisiin toimintoihin tai muihin sellaisiin toimintoihin, joita myönnetty omaishoidon tuki ei kata tai ei ole tarkoitukseen riittävä. Omaishoidon tuella – siitä maksettavalla palkkiolla – ei voida kattaa henkilökohtaisesta avustajasta aiheutuvia palkkakustannuksia.

Kuopion HAO 23.8.2010

Viranhaltija oli hylännyt vaikeavammaisen henkilön hakemuksen vammaispalvelulain mukaiseen henkilökohtaiseen apuun. Päätöksen mukaan omaishoitajana toimivan puolison antamaa apua voitiin pitää riittävänä vaikeavammaisen henkilön kaikissa välttämättömissä päivittäisissä toiminnoissa sekä myös kodin ulkopuolella harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä.

Viranhaltija oli erikseen vielä todennut, että henkilökohtaisena avustajana ei voi ilman erityistä syytä toimia vaikeavammaisen henkilön omainen tai muu läheinen henkilö, esimerkiksi puoliso. Tässä tapauksessa puoliso toimi vaikeavammaisen henkilön omaishoitajana. Viranhaltija katsoi, että vaikeavammaisen henkilön omainen tai läheinen joka poikkeuksellisesti toimii hänen työsuhteessa olevana henkilökohtaisena avustajana, ei voi hoitaa samaa tehtävää kunnan kanssa tehtävän omaishoitotosopimuksen perusteella.

Vaikeavammaisen henkilö valitti hallinto-oikeuteen ja katsoi, että hänelle tulee myöntää henkilökohtaista apua vähintään 10 tuntia kuukaudessa. Valittaja totesi, että liikkuminen onnistuu pääsääntöisesti sähköpyörätuolin avulla ja kotona asuminen mahdollistuu omaishoitajana toimivan vaimon avulla.

Vaikeavammaisen henkilö totesi valituksessaan, että hän hakee henkilökohtaista apua ensisijaisesti kodin ulkopuoliseen harrastamiseen. Mikäli kunta ei hyväksy omaishoitajaa henkilökohtaiseksi avustajaksi, kunnan on osoitettava toinen tapa henkilökohtaisen avun tuottamiseen kodin ulkopuoliseen toimintaan ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen.

Vaikeavammaisen henkilö totesi vielä vastineessaan, että hän tarvitsee jatkuvasti pientä apua liikkeessaan harrastusten ja järjestötoiminnan parissa. Omaishoitajana toimiva puoliso ei halua osallistua niihin.

Henkilökohtainen avustaja on vaikeavammaiselle henkilölle itsenäisen ja omista valinnoista lähtevän toiminnan mahdollistaja. Omaishoittoon sen sijaan sisältyy selkeä hoivan ja hoidon elementti, joka ei kuulu avustajajärjestelmään. Henkilökohtainen apu ja omaishoidontuki ovat siten kaksi eri järjestelmää, jotka eivät sulje toisiaan pois.

Omaishoidontuen saaminen ei estä henkilökohtaisen avustajan määräämistä esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa henkilökohtaista avustajaa haetaan kodin ulkopuolisiin toimintoihin. Omaishoitajan velvollisuutena ei ole avustaa hoidettavaa henkilöä tämän harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä.

Hallinto-oikeus kumosi viranhaltijan ja perusturvalautakunnan päätökset ja palautti asian uudestaan käsiteltäväksi. Hallinto-oikeus totesi, että viranhaltijan tulee käsitellä asia uudelleen ja selvittää miten henkilökohtainen apu lain säännökset huomioon ottaen järjestetään vaikeavammaiselle henkilölle sopivalla tavalla.

Hakemusta henkilökohtaisen avun saamiseksi ei siten hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan voitu hylätä sillä perusteella, että omaishoitajan antamaa apua voitiin pitää riittävänä kaikissa edellä mainituissa toimissa.

Siltä osin kun kysymys oli puolison toimimisesta henkilökohtaisena avustajana, hallinto-oikeus katsoi, että mikäli vaikeavammaisen henkilön omaista ei voida hyväksyä henkilökohtaiseksi avustajaksi, henkilökohtainen apu tulee järjestää muulla tavoin.

Hallinto-oikeus viittasi nimenomaisesti vielä sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:ään ja totesi, että kunnalla on velvollisuus selvittää sosiaalihuollon asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset. Tästä syystä vaikeavammaisen henkilön hakemusta ei voitu hylätä sillä perusteella, että hän oli esittänyt henkilökohtaiseksi avustajakseen omaishoitajana toimivaa vaimoaan.

Helsingin HAO 12.10.2001 T 01/0769/6

Alaikäiselle lapselle oli haettu vammaispalvelulain nojalla henkilökohtaista avustajaa koulujen lomien ajaksi sekä niiksi ajoiksi, jolloin omaishoitajana toimiva äiti osallistui työn kannalta välttämättömään täydennyskoulutukseen. Sosiaalilautakunnan alainen viranhaltija oli hylännyt hakemuksen, koska kyse on lapsen hoidon järjestelystä ja lapsen äiti sai tukea erilaisista lapsen hoidon järjestämiseksi tarkoitetuista tukitoimista mm. omaishoidon tuesta.

Hallinto-oikeus totesi, että sosiaalilautakunnan alainen jaosto oli hylännyt lapsen äidin tekemän muutosvaatimuksen sillä perusteella, että hänellä oli mahdollisuus palkata lapselleen hoitaja henkilökohtaisen avustajan palkkaan nähden myönnettyillä ensisijaisilla tuilla (mm. omaishoidon tuella).

Hallinto-oikeus totesi, että lapsen äidille sosiaalihuoltolain perusteella myönnetty omaishoidon tuki on tosin vammaispalvelulakiin nähden ensisijainen, mutta omaishoitajalle maksettavaa tukea ei, samoin kuin Kansaneläkelaitoksen maksamaa hoitotukeakaan, ei ole tarkoitettu vammaispalvelulaissa tarkoitetun henkilökohtaisen avustajan palkkaamiseen.

Hallinto-oikeus katsoi, ettei hakijan muutosvaatimusta voitu hylätä jaoston mainitsemille perusteilla. Hallinto-oikeus totesi, että lautakunnan jaosto ei ollut tutkinut, onko haettuun tukitoimeen ollut mahdollista myöntää korvausta vammaispalvelulain nojalla ja kun otettiin huomioon toisaalta lapsen henkilökohtaisen avustajan tarve ja toisaalta kunnassa käytävissä olevat määrärahat. Hallinto-oikeus kumosi ja palautti asian lautakunnan jaostolle uudelleen käsiteltäväksi.

Omaishoidon tuen pienentäminen

Rovaniemen HAO 2.3.2007 Nro 07/0126/1

Hallinto-oikeus katsoi, että hoitopalkkiota ei voida alentaa kaavamaisesti sen johdosta, että henkilö saa kunnallista palvelua tietyn määrän kuukaudessa selvittämättä tarkemmin, miten palvelujen saaminen tosiasiallisesti vaikuttaa hoidon sitovuuteen ja vaativuuteen kuukausittain.

Hallinto-oikeus totesi vielä, että merkitystä ei ole sillä, ovatko jotkut annetut palvelut maksuttomia omaishoidon sitovuutta arvioitaessa tai kunakin kuukautena maksettavan omaishoidon tuen lopullista määrää vahvistettaessa.

Omaishoidon tuen lakkauttaminen

Hämeenlinnan HAO 7.7.2008 Nro 08/0424/4

Hallinto-oikeus katsoi, että omaishoidon tukea ei voida lakkauttaa yksinomaan sillä perusteella, että hoidettava on kieltäytynyt tarjotusta kotipalvelusta, päiväkeskuskäynneistä tai lyhytaikaisesta laitoshoidosta.

KHO 21.1.2005 T 115

Tapauksessa oli kysymys palveluasumisen järjestämisestä henkilökohtaisen avustajajärjestelmän turvin tilanteessa, jossa sosiaalilautakunta oli päättänyt järjestää vaikeavammaisen henkilön palveluasumisen omaishoidon tuella.

Tapauksessa vaikeavammaisen henkilön äiti oli toiminut aikaisemmin omaishoitajana. Omaishoitajana toiminut äiti ei enää suostunut allekirjoittamaan ja hakemaan omaishoidon tukea ja siitä tehtävää sopimusta. Vaikeavammaisen henkilö haki palveluasumisen järjestämistä henkilökohtaisen avustajajärjestelmän turvin.

Korkein hallinto-oikeus katsoi, että kun tapauksessa omaishoitajana toiminut vaikeavammaisen lähiomainen ei ollut suostunut hakemaan ja allekirjoittamaan omaishoidon tukea koskevaa sopimusta, ei palveluasumista tältä osin ollut järjestetty vammaispalvelulain 8 §:n 2 momentin ja vammaispalveluasetuksen 10 §:n edellyttämällä tavalla.

Helsingin HAO 31.1.2007 nro 07/0132/6

Tapauksessa henkilölle oli maksettu omaishoidon tukea vuodesta 1996 lukien. Omaishoidon tuki oli lakkautettu viranhaltijan päätöksellä vuonna 2006. Hallinto-oikeus totesi, että kunta voi omaishoidon tuesta laatimiensa sääntöjen puitteissa ja asiassa saadun uuden selvityksen perusteella alentaa omaishoidon tukena suoritettavaa korvausta tai lakkauttaa tuen.

Hoidettavan sairaudesta sekä hoidon sitovuudesta ja vaativuudesta esitetyt seikat huomioon ottaen ei asiassa ollut ilmennyt, että hoidettavan hoidon sitovuus olisi arvioitu (uudessa viranhaltijan päätöksessä) virheellisesti.

Näin ollen, ja kun otettiin huomioon se, mitä on säädetty kunnan velvollisuudesta maksaa omaishoidon tukena hoitopalkkiota käytettävissä olevin määrärahojen perusteella ja se, että kunta oli voinut harkintansa mukaan kohdentaa omaishoidon tukeen varatut määrärahat, ei jaoston päätöstä ollut syytä muuttaa.

Hämeenlinnan HAO 24.10.2007 Nro 07/0479/4

Tapauksessa kunta oli päättänyt irtisanoa kaikki tuolloin voimassa olleet omaishoidon tukisopimukset siten, että omaishoidon tukisopimukset lakkasivat kesken vuotta ja niitä jatkettiin seuraavan vuoden alusta lukien.

Hallinto-oikeus katsoi, että kun henkilölle oli tehty omaishoidon tukea koskeva sopimus aikanaan voimassa toistaiseksi olevana ja kun hänelle oli uudestaan myönnetty irtisanomisen jälkeen seuraavan vuoden alusta omaishoidon tuki, oli henkilö hoitoisuutensa perusteella täyttänyt myös uuden omaishoidon tuesta annetun lain mukaiset edellytykset ja lautakunnan hyväksymät uuden lain mukaiset perusteet omaishoidon tuen myöntämiselle.

Hallinto-oikeus katsoi, että lautakunta ei ollut voinut määräraha-perusteella hylätä hoidettavan vaatimusta saada omaishoidon tukea myös irtisanomisen jälkeiseltä ajalta ennen uuden päätöksen tekemistä seuraavan vuoden alusta lukien.

Hämeenlinnan HAO 14.4.2008 Nro 08/0246/4

Tapauksessa kunta oli tarjonnut henkilölle päivittäistä kotipalvelua ja tämän johdosta irtisanonut omaishoidon tukea koskevan sopimuksen. Hallinto-oikeus katsoi, että nyt kyseessä olevien palvelujen johdosta ei omaishoidon tukea voitu lakkauttaa.

Helsingin HAO 31.12.2007 nro 07/1510/6

Tapauksessa henkilölle oli myönnetty omaishoidon tukea siten, että hänen miehensä toimi omaishoitajana. Viranhaltija oli lakkauttanut omaishoidon tuen ottaen huomioon hoitajan päihteiden käytön.

Hallinto-oikeus hylkäsi asiassa tehdyn valituksen ja totesi, että kunta voi omaishoidon tuesta laatimien sääntöjensä puitteissa asiassa saadun uuden selvityksen perusteella alentaa omaishoidon tukena suoritettavaa korvausta tai lakkauttaa tuen.

Hallinto-oikeus katsoi, kun otettiin huomioon hoidettavan hoidon sitovuus ja vaativuus ja toisaalta hänelle tarjotut palvelut sekä lisäksi hoitajan kyvystä ilmenevä selvitys ei ollut ilmennyt, että hoidettavan kokonaistilannetta olisi arvioitu virheellisesti. Hallinto-oikeus hyväksyi päätöksessään omaishoidon tuen lakkauttamisen hoitajasta johtuvasta syystä.

Hoitajan tulee siten olla elämäntilanteensa, terveytensä ja toimintakykynsä puolesta soveltuva omaishoitajaksi. Hänen tulee kyetä kantamaan kokonaisvastuu hoidettavasta. Jos hoitajalla on esimerkiksi dementoiva sairaus, mielenterveyden ongelmia, päihteiden väärinkäyttöä tai muu terveydellinen tilanne selvästi rajoittaa hoitajaa toimimasta omaishoitajana, ei omaishoidon tukea voida myöntää.

Turun HAO 30.1.2009 nro 09/0078/2

Kunta oli tapauksessa 17.6.2008 irtisanonut omaishoitosopimuksen päättymään 1.8.2008 eli sopimuksen viimeinen voimassaolopäivä oli 31.7.2008. Hallinto-oikeus katsoi, että lain sanamuoto ”irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua”, on tulkittava siten, että sopimus on aina voimassa kaksi täyttä kalenterikuukautta irtisanomista seuraavan kalenterikuukauden alusta lukien. Näin ollen X:llä oli oikeus saada sopimuksen mukainen omaishoidon tuki kesäkuussa 2008 tapahtuneen irtisanomisen jälkeen 31.8.2008 asti.

Lähteet:

Tapio Rätty, johtava lakimies
Helsingin kaupunki

Rätty, Tapio: Vammaispalvelut. Vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö. Kynnys ry. 2010.